

MAKÜ-MEHMET AKİF ERSOY DERGİSİ (MAED)

MAKU-Journal of Mehmet Akif Ersoy (JMAE)

e-ISSN: 3023-5618

Cilt21, Sayı 3, Aralık 2024 / Volume 2, Issue 3, December 2024

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş/Received: 15.10.2024

Kabul/Accepted: 12.11.2024

DOI: 10.5281/zenodo.14536585

Atıf/Citation: Aksan, E.ve Şahin, M. (2024). Fen Lisesinde Görevli Öğretmenlerin Yaşadığı Sorunların Belirlenmesi (Hakkari Fen Lisesi Örneği). MAKÜ-Mehmet Akif Ersoy Dergisi (MAED). (2/3), 65-82

Elif AKSAN

(Öğretmen.), Hakkari Fen Lisesi / Türkiye, 231424006@hakkari.edu.tr, ORCID ID: 0009-0004-4270-7976

Mehmet ŞAHİN

(Prof. Dr.), Hakkari Üniversitesi / Türkiye, mehmentsahin@hakkari.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-0416-7399

FEN LİSESİNDE GÖREVLİ ÖĞRETMENLERİN YAŞADIĞI SORUNLARIN BELİRLLENMESİ (HAKKARI FEN LİSESİ ÖRNEĞİ)

Determining the Problems Experienced by Science High School Teachers (Hakkari Science High School Example)

Öz: Fen liseleri bilim ve teknolojik anlamdaki gelişmelere ilgi duyan, matematik ve fen alanlarında başarılı öğrencilerin yer aldığı kurumlardır. Bu kurumlarda çalışan öğretmenlerin kurumun amaçlarının gerçekleştirilmesindeki rolü son derece önemlidir. Çünkü öğretmenler, ülkenin kalkınmasında önemli bir yeri olan genç kuşakların yetiştirilmesinde önemli bir görevi üstlenmişlerdir. Bu nedenle öğretmenlerin işlerini en iyi şekilde yapabilmeleri için öncelikle iyi yetiştirilmeleri ve sonra da kendilerini işe vermelerini sağlayacak uygun koşulların sağlanması gerekmektedir. Bu çalışmada Fen Lisesi öğretmenlerinin fiziksel alanla, öğretim programıyla, öğrencilerle, velilerle ve yönetimle ilgili yaşadığı sorunlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2023-2024 eğitim öğretim yılında Hakkari Fen Lisesi'nde görev yapan uygun örnekleme yöntemiyle seçilen 10 öğretmen oluşturmuştur. Öğretmenlerin seçiminde cinsiyet, branş ve kıdem yıllarının farklı olması özen gösterilmiştir. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Araştırmada, öğretmen görüşlerinin belirlenmesi için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme öncesinde görüşmenin yapılacağı yer ve zaman araştırmacı ve katılımcı ile belirlenmiştir. Araştırmacılar tarafından hazırlanan görüşme formu beş ana başlığın altında yer alan üçer sorudan oluşmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre fen lisesi öğretmenlerinin okulun fiziksel alanıyla, öğretim programıyla, öğrenciyle, yönetimle ve velilerle ilgili sorunlar yaşadığını ortaya çıkmıştır. Bir ülkenin kalkınmasında ve gelişmesinde nitelikli bireylerin yetişmesini sağlayacak olan kurumların başında gelen fen liselerindeki öğretmenlerin sorunlarının giderilmesi bu kurumlardan beklenen performansın gerçekleşmesini sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Fen lisesi, Fiziki alan, Öğretim programı, Veli, Yönetim

Abstract: Science high schools are institutions that host students who are interested in scientific and technological developments and who are successful in mathematics and science. The role of teachers working in these institutions is extremely important in achieving the goals of the institution. Because teachers have undertaken an important task in raising young generations who have an important place in the development of the country. For this reason, in order for teachers to do their job in the best way possible, they must first be well trained and then provide appropriate conditions that will enable them to devote themselves to the job. This research aims to determine the problems experienced by Science High School teachers regarding the physical space, curriculum, students, parents and management. The study group of the research consisted of 10 teachers working at Hakkari Science High School in the 2023-2024 academic year, selected by convenient sampling method. In the selection of teachers, care was taken to

ensure that their gender, branch and years of experience were different. A case study, one of the qualitative research designs, was used in the study. In the study, a semi-structured interview form was used to determine teachers' opinions. Before the interview, the place and time of the interview were determined with the researcher and the participant. The interview form prepared by the researchers consists of three questions under five main headings. According to the results of the research, it was revealed that science high school teachers had problems with the school's physical space, curriculum, students, administration and parents. Solving the problems of teachers in science high schools, which are among the institutions that will raise qualified individuals in the development and development of a country, will ensure the expected performance of these institutions.

Key Words: Science high school, Physical environment, Curriculum, Parent, Management.

Structured Abstract

Introduction

Raising qualified individuals can be achieved through a qualified education system. Therefore, a school can only be as successful as the teachers in it. The architects of a country's future are teachers. Teachers have a great responsibility in training qualified manpower that will ensure the development of countries. Teachers have undertaken the important task of raising young generations who have an important place in the development of the country. For this reason, in order for teachers to do their job in the best way possible, they must first be well-trained and then provide appropriate conditions that will enable them to devote themselves to the job. It is possible that some negativities may arise if the desired conditions are not met. Stressed and anxious teachers' attention, tolerance towards their students, and level of support for their students' development are low. The interaction of these teachers with their students decreases. Considering the Science High Schools, which have a very important place in terms of academic education in the Turkish Education System, the quality of education provided will be the determining factor of the quality of the scientists to be trained in the future. Therefore, failure to solve the problems of teachers working in these schools will cause the performance expected from these high schools not to be fully exhibited. . This research aims to determine the problems of Science High School teachers regarding physical space, curriculum, students, parents and management. To achieve this basic goal, answers were sought to the following questions.

1. What are the problems with physical space?
2. What are the problems with the curriculum?
3. What are the problems with the student?
4. What are the problems with management?
5. What are the problems with parents?

Method

In this research, case study, one of the qualitative research designs, was used. Case study is a research method used to understand, describe and describe the reasons, causes and consequences of a current situation where the researcher has no control over the variables. The study group of the research consisted of ten teachers working at Hakkari Science High School in the 2023-2024 academic year, selected by convenient sampling method. Care was taken to select teachers from different branches, different years of experience and different genders. In the study, a semi-structured interview form was used to determine teachers' opinions. Before the interview, the place and time of the interview were determined with the researcher and the participant. The interview form prepared by the researchers consists of three questions under five main headings. The opinions of three academics working at Hakkari University were used to create the questions. The questions were examined by a Turkish teacher in terms of language and expression. In the light of the opinions obtained, the final version of the semi-structured interview form was given. During the data collection process, the structured interview form was presented to the teachers in writing. The opinions of the teachers about the subject were recorded through voice recording during the application process given to them. The data were analyzed using the content analysis method. Codes, categories and themes were created in line with the collected data. The answers

given by the participants to the questions were presented in the form of tables, and some opinions were included directly to increase the transferability of the research.

Results

The findings of the research are presented separately according to each sub-goal in accordance with the main purpose of the research. In this context, the findings of the research are organized under 5 subheadings. Regarding the physical space, it was stated that there were problems with the laboratory, equipment, interactive whiteboards, class size, classroom order, rest, nutrition, transportation, internet, power outage, photocopier and computer. Regarding the curriculum, most of the participants are of the opinion that the number of achievements is high, the content of the curriculum is not suitable for the student level and the content is not suitable for the educational needs. It was stated that students had problems with the selection criteria for science high schools and the students staying in hostels. It has been concluded that there are problems with the management regarding meeting hours and duration, school entrance and exit times, success-oriented attitude, social activity and merit. It has been revealed that activities outside the education process tire teachers psychologically and physically. It has been revealed that there are parents' lack of interest, lack of cooperation with the school, living far from the city center, and language and communication problems.

Discussion and Conclusion

According to the participants, it was revealed that there were significant problems with the physical environment in the science high school. Problems related to the physical environment are generally problems that need to be solved at the school and provincial level. The number of science high schools is less than other types of high schools. It is quite thought-provoking that problems related to the physical environment are frequently experienced in these schools, which are considered academically important. Problems related to curricula must be resolved by the ministry. It can be said that the excessive number of objectives, the level of the program not being suitable for the student, and the book problem are frequently experienced problems all over the country and at every level of education. It is quite thought-provoking that although students are selected for science high schools through exams, there are still problems. In addition, in this research, the opinions of the participants regarding the problems experienced by teachers do not show a significant difference in terms of the problems experienced by variables such as gender, seniority, and branch. Bureaucratic tasks and procedures that are outside the learning and teaching process of the school administration are perceived as unnecessary and problematic by teachers. It has been revealed that especially unnecessary meetings negatively affect teachers in terms of time and content, are time traps and prevent teachers from resting. It has also been stated that the expectation of success in science high schools puts teachers under pressure and this causes anxiety and stress. Parents' lack of interest in the school, their avoidance of cooperation, and their living spaces being far from the school are among the problems considered important. Problems with management and parents are among the general problems of our country. There is a need to take urgent measures to solve these problems both at the local and national level as soon as possible.

Giriş

Eğitim, sosyal bir sistemdir. Aynı zamanda sosyal bir olgudur (Saribaş ve Babadağ, 2015, s.18). Devleti yönetecek, ev, köy, şehir kuracak doğayı tanıyıp onu işleyecek, ondan ürünler alacak fabrikalar kurup onları işletecek, ürünler üretip onları dağıtacak, tüketecek, yol, köprü, baraj yapacak, problem çözecek, çevresini koruyacak ve topluma hizmet edecek olan insandır. Bundan dolayı insanı problem çözücü bilgi ve becerilerle donatmak önemlidir. Bu da ancak eğitimle gerçekleştirilebilir. Eğitim amacı, nitelikli bireyler yetiştirerek çağdaş bir toplum yaratmaktır. Bir ülkenin refah ve mutluluğu; o ülke insanların nitelikli olmasına bağlıdır. Bireylerin eğitim yoluyla kazandıkları bilgi ve beceri ile toplumsal kalkınmaya katkı sağlarlar (Çakmak, 2008, s.34-35). Ayrıca eğitim bir milletin kalkınmasında da büyük role sahiptir.

Bundan dolayı ülkenin kalkınmasında rol oynayacak, bilimsel ve teknik anlamda kendini geliştirecek bireyleri yetiştirecek eğitim kurumlarına ihtiyaç duyulmuş ve bu amacı gerçekleştirmek için de fen liseleri açılmıştır.

Ülkemizde fen bilimleri alanındaki çalışmaların batı ülkelerine benzer şekilde yürütülmesi ve bu konuda bir lise kurulması girişimleri 1960'tan sonra başlamıştır (Bal, 2020, s.484). Bilimsel çalışmalarda ve toplantılarda üstün yetenekli çocukların eğitimine yönelik modern fen ve matematik alanında çalışmalar yapacak bir okulun açılmasının önemi sürekli vurgulanmaya başlanmıştır. Bu konu 5-15 Şubat 1962 tarihlerindeki VII. Millî Eğitim Şûrasında da görüşülmüştür (Gürgün, 1980, s.16). Fen lisesinin açılmasıyla ilgili olarak gerekli hazırlık çalışmaları tamamlandıktan sonra bu okulda görev alacak öğretmenleri eğitim için ABD'ne gönderilmiştir. Öğretmenlerin eğitimlerini tamamlaması ve iki aşamalı sınavla 96 öğrencinin seçilmesinden sonra Türkiye'nin ilk fen lisesi 1964 yılında Ankara Fen Lisesi olarak açılmıştır (Bal, 2020, s.493).

İlk fen lisesinden sonra ikinci olarak 1982 yılında İstanbul Atatürk Fen Lisesi açılmıştır. Daha sonra 1983 yılında üçüncü fen lisesi olarak İzmir Fen Lisesi açılmıştır. 1989-1990 eğitim öğretim yılında Türkiye'de fen liselerinin sayısı 13'e ulaşmıştır (Sözer, 1996. Akt. Suna vd. 2020, s.357). Fen liseleri karma, yatılı ve 4 yıllık eğitim sürecini kapsayan okullardır. Fen lisesinin amaçları arasında matematik ve fen alanında bilim insanı yetiştirmek, öğrencileri araştırma yapmaya yönlendirmek, bilimsel ve teknolojik gelişmelere ilgi duyan öğrencilere uygun ortam yaratmak, çeşitli projelerle bilgi ve beceri üretmek, yetenekli öğrencileri fen ve matematik alanında yükseköğretime hazırlamak yer almaktadır (Taşar, 2021, s.188). Fen ve matematik dersleri ortaöğretim okulları içerisinde en fazla fen lisesinde işlenmektedir. Bakanlıkça hazırlanan öğretim programlarına göre fen liselerinin 10, 11 ve 12. sınıflarındaki matematik ve fen ders saatlerinin toplamının en az %60 olması öngörülmüştür (Resmi Gazete, 2006, m.13). Ortaöğretim Genel Müdürlüğüne bağlı olarak 81 ilde eğitim ve öğretim faaliyetlerinde bulunan fen liseleri ülkemizin en seçkin ve akademik başarısı en yüksek öğrencilerin tercih ettiği okullardır (Türk, 2018, s.439). Bu okullarda, fen derslerine daha fazla ilgi duyan ve ileride fen ile ilgili branşlarda meslek sahibi olmayı hedefleyen (Akaygün vd. 2016, s.743), fen ve matematik alanındaki üstün yetenekli gençler eğitim görmektedirler (Türk, 2018, s.440).

Nitelikli bireylerin yetiştirilmesi, nitelikli bir eğitimin sonucunda oluşur (Abazoğlu, Yıldırım & Yıldızhan, 2016, s.144). Çünkü bir sistem ancak içindeki çalışanların başarısı kadar başarılı olabilir (Kavcar, 2002, s.11). Bundan dolayı öğretmenler eğitim sisteminin başarısını belirleyen en önemli değişkenlerden biridir. Bir ülkenin geleceğinin mimarı öğretmenlerdir (Çelikten, Şanal & Yeni, 2005, s.208). Bireyin gelişiminde ve toplumsal kalkınmanın sağlanmasında öğretmenlerin önemli bir rolü bulunmaktadır. Çünkü toplumsal kalkınmayı sağlayacak nitelikli bireyleri yetiştirmede öğretmenlere önemli görevler düşmektedir (Geçer, 2010, s.2). Öğretmenlerin mesleki sorumluluklarını yerine getirebilmesi için öncelikle mesleki donanımlarının yeterli olması ve günün koşullarına uygun çalışma koşullarının sağlanması gerekir (Sağlam & Sağlam, 2005, s.318). Öğretmenin öğrencilerle ilgili çok önemli rolleri vardır (Erjem, 2005, s.397). Öğretmenlerin bu görev ve sorumluluklarını etkili olarak yerine getirebilmesi bazı koşullara bağlıdır. Bunlar arasında okulun yapısı, organizasyonu, yönetsel süreçler, öğrencilerin nitelikleri, sınıflardaki öğrenci sayısı, eğitim programları, okul iklimi, öğretmenlerin sosyo-ekonomik durumu, öğretmene verilen değer gibi birçok faktör sayılabilir (Le Compte & Dworkin, 1991, Akt. Erjem, 2005, s.397). Bu koşulların sağlanmadığı durumlarda ise istenen başarının gerçekleşmesinin mümkün olamayacağı gibi uygulamada birçok sorunun yaşanması da kaçınılmaz olacaktır. Stresli ve kaygılı öğretmenlerin iş motivasyonları düşük olabileceği gibi dikkatleri, işine ve öğrencilerine karşı hoşgörülerini ve öğrencilerinin gelişimlerine yönelik çabaları da düşük olur. Bu durumda olan öğretmenlerin öğrencileriyle etkileşimi azalır, kendilerinin kaygı ve stres düzeyi arttıkça öğrencilerin de stres ve kaygıları artar (Yazıcı, 2009, s.40-41). Öğretmenlerin motivasyonu hem öğrencilerin sınıfta motive olması hem de ileri düzeyde gerçekleştirilecek eğitim reformları için son derece önemlidir. Motive edilmiş

öğretmenler; eğitimde reformların gerçekleşmesinde, ortaya çıkan değişimlerin uygulanmasında, başarı ve doyum sağlamada çok önemli bir işleve sahiptirler (De Jesus & Conboy, 2001). Düşük motivasyonları nedeniyle başarı ve doyum sağlayamayan öğretmenlerin stres düzeyleri yüksek olur (Pithers & Fogarty, 1995). Öğretmen başarılı eğitim gerçekleştirilmesinde çok büyük etkiye sahiptir fakat öğrenme-öğretme sürecinde öğretmenle birlikte başka faktörler de öğrenci başarısı üzerinde önemli etkiye sahiptir. Bunlardan biri de okulun fiziki yapısıdır. Birçok çalışma, okul yapısının fiziki koşulları ile öğrenci performansı arasında önemli bir ilişkinin olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışmalarda eğitim yapılarının fiziksel koşullarının öğrencinin başarısını doğrudan veya dolaylı olarak etkilediği tespit edilmiştir (Lackney, 1999; Edward, 2006; Vandier, 2011). Ayrıca öğrencinin sosyo-ekonomik statüsü, ailenin eğitim öğretime karşı olan tutumu ve göre okul yönetimi de öğrenci başarısının diğer önemli belirleyicilerindedir. Harrison'a (2003, s.39) göre eğitim bir bütünselliktir; anne-baba, toplum, okul, öğretmen ve akranlar bu bütünün parçalarıdır ve hepsi birer eğitmandir. Bu doğrultuda bilgiyi keşfetme; kaynağını, anlamını ve yararlılığını soruşturma ve bilgiyi kullanıp ondan bir şey yaratma şansı verilen çocuk, ileride daha rahat hareket etme şansına sahip olacaktır. Türk eğitim sisteminde akademik eğitim açısından önemli bir konuma sahip olan fen liselerindeki eğitimin niteliği gelecekteki bilim insanlarının niteliğinin de belirleyicisi olacaktır (Çevik & Çakır, 2023, s.258). Eğitimciler, aileler ve toplum, öğrencinin başarısına yardımcı olmak ve kabul gören bir okul çevresi yaratmak için birlikte çalışmak zorundadırlar (Epstein & Jansorn, 2004). Bu nedenle fen liselerinde çalışan öğretmenlerin sorunlarının belirlenmesi ve bunların çözümüne yönelik önlemlerin alınmasına önemli ölçüde ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çalışmada fen lisesi öğretmenlerinin fiziki ortamla, öğretim programıyla, öğrencilerle, velilerle ve yönetimle ilgili sorunlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Sorunları belirlemeden sorunların çözülmesi ya da en az düzeye indirilmesi mümkün olmayacaktır. Bu nedenle çalışmadan elde edilen sonuçlarla söz konusu sorunların çözümüne yönelik önerilerin geliştirilmiştir. Ayrıca fen liselerinde görev yapan öğretmenlerle ilgili yaşanan sorunlarla ilgili yapılacak çalışmalara yol gösterici olacağı umulmaktadır. Araştırmanın temel amacı fen lisesinde görevli öğretmenlerinin yaşadığı sorunları belirlemektir. Bu temel amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Fiziksel alanla ilgili sorunlar nelerdir?
2. Öğretim programıyla ilgili sorunlar nelerdir?
3. Öğrenciyle ilgili sorunlar nelerdir?
4. Yönetimle ilgili sorunlar nelerdir?
5. Velilerle ilgili sorunlar nelerdir?

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeline, çalışma grubuna, veri toplama aracına, verilerin toplanması ve analizine yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel bir çalışma olup çalışmada durum çalışması deseni kullanılmıştır. Nitel araştırmalar, özel durumların tüm gerçekliğini yansıtır, kuram üretilmesini kolaylaştırır, ortamdaki değişik faktörlerin anlaşılmasını sağlar ve sonuçlarının uygulanabilirliği yüksek olur (Buyükoztürk vd. 2011). Durum çalışması konunun neden ve sonuçlarını anlamak, tanımlamak ve betimlemek için kullanılan bir araştırma yöntemidir (Leymun-Ozan vd. 2017, s.369). Durum çalışması, sınırlandırılmış bir veya birkaç durumun çoklu kaynakları içeren veri toplama araçlarıyla (gözlemler, görüşmeler, görsel-işitseller, dokümanlar, raporlar) derinlemesine incelendiği, durumların ve duruma bağlı temaların tanımlandığı nitel bir araştırma yaklaşımıdır (Subaşı ve Okumuş, 2017, s.420). Durum çalışması genellikle güncel olan ve araştırmacının değişkenler üzerinde kontrolünün olmadığı durumlarda etkili olur. Durum çalışması araştırılan konu hakkında ayrıntılı olarak açıklayıcı bilgi sunar. Tüm veriler ve görüşler birleştirilerek

araştırılan durum hakkında bilgi verilir. Bu nedenle çalışmada durum çalışması modeli tercih edilmiş, araştırmanın verileri görüşme tekniği ile elde edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2023-2024 eğitim öğretim yılında Hakkari Fen Lisesi'nde görev yapan on öğretmen oluşturmuştur. Durum çalışması deseninde araştırılan konu derinlemesine inceleneceği için katılımcı sayısının az olmasını gerekir (Şahin, 2021, s.1740). Araştırma grubu olarak Hakkari Fen Lisesinin seçilmesinde araştırmacının aynı okulda görev yapması etkili olmuştur. Bu nedenle uygun örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu örnekleme yönteminde araştırmacı yakın ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer. Adı geçen okulda 31 öğretmen bulunmaktadır. Öğretmenlerin seçiminde cinsiyet, branş ve kıdem yılının farklı olmasına dikkat edilmiştir. Bu bağlamda tüm öğretmenlerin bulunduğu bir ortamda araştırmanın amacı ve kapsamı açıklanarak gönüllü olarak araştırmaya katılmak isteyen öğretmenler seçilmiştir. Farklı cinsiyet, branş ve kıdem yılında ilk gönüllü olan 10 öğretmen araştırma kapsamına alınmıştır. Çalışma grubu ile ilgili bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1
Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcı	Branşı	Cinsiyeti	Görevi	Kıdemi
K1	İngilizce	Kadın	Öğretmen	1-10 yıl
K2	Biyoloji	Kadın	Öğretmen	10-20 yıl
K3	Matematik	Kadın	Öğretmen	1-10 yıl
K4	Tarih	Erkek	Öğretmen	10-20 yıl
K5	Kimya	Erkek	Öğretmen	10-20 yıl
K6	Fizik	Erkek	Öğretmen	20 yıl ve üzeri
K7	Edebiyat	Erkek	Öğretmen	10-20 yıl
K8	Din Kültürü	Erkek	Öğretmen	1-10 yıl
K9	Biyoloji	Kadın	Öğretmen	10-20 yıl
K10	Matematik	Kadın	Öğretmen	10-20 yıl

Tablo 1'de görüldüğü gibi çalışma grubunun cinsiyet değişkenine göre 5'i erkek, 5'i kadındır. Çalışma grubunda İngilizce, tarih, kimya, fizik, edebiyat, din kültürü branşlarından 1, matematik ve biyoloji branşlarından 2 öğretmen yer almaktadır. Kıdem değişkenine göre katılımcıların 3'ü 1-10 yıl, 6'sı 10-20 yıl, 1'de 20 ve daha üzeri kıdem yılına sahiptir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada, veri toplama aracı yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmenin yapılacağı yeri ve zamanı araştırmacı ve katılımcılar birlikte belirlemişlerdir. Görüşme formu hazırlanmadan önce konuyla ilgili bilimsel çalışmalar, ilgili mevzuat ve alanyazındaki bilgi birikimleri incelenmiştir. Araştırmacılar tarafından hazırlanan görüşme formu beş ana başlık altında yer alan üçer sorudan oluşmaktadır. Soruların oluşturulmasında Hakkari Üniversitesinde görev yapan üç akademisyenin görüşlerinden yararlanılmıştır. Sorular dil ve anlatım yönünden bir Türkçe öğretmeni tarafından incelenmiştir. Elde edilen görüşeler ışığında yarı yapılandırılmış görüşme formunun son hali verilmiştir. Verilerin toplanma sürecinde, yapılandırılmış görüşme formu öğretmenlere yazılı olarak sunulmuştur. Öğretmenlerin kendilerine verilen uygulama sürecinde konu hakkında görüşlerinin ses kaydı yoluyla alınması sağlanmıştır. Araştırmada kullanılan görüşme formunda aşağıdaki sorular kullanılmıştır.

Fiziksel Ortamla İlgili Sorunlar

- Okulunuzun fiziksel imkanlarıyla (laboratuvar, araç-gereç, sınıf mevcudu, sınıf düzeni) ilgili yaşadığınız sorunlar nelerdir?
- Okulunuzun teknolojik imkanlarıyla ilgili yaşadığınız sorunlar nelerdir?

- Okulunuzda sosyal hizmetlerle (dinlenme, beslenme, ulaşım vb.) ilgili yaşadığımız sorunlar nelerdir?

Öğretim Programıyla İlgili Sorunlar

- Öğretim programlarının uygulanmasında yaşadığımız sorunlar nelerdir?
- Öğretim programları öğrenci düzeyine uygun mu? Açıklayınız.
- Öğretim programlarının içeriği eğitim ihtiyacına uygun mu? Açıklayınız.

Öğrenciyle İlgili Sorunlar

- Fen lisesine öğrenci seçme kriterleri yeterli midir?
- Fen lisesi öğrencilerinden pansiyonda kalanlarla kalmayanlar karşılaştırıldığında akademik, sosyal ve duygusal başarı arasında fark var mıdır? Niçin?
- Fen lisesi öğrencilerinin derslere karşı tutumları arasında fark var mıdır? Gerekçesini açıklayınız?

Yönetimle İlgili Sorunlar

- Yönetim hizmetleri ile ilgili yaşadığımız sorunlar nelerdir?
- Okulunuzda yönetici olsaydınız neyi değiştirmek isterdiniz?
- Fen lisesindeki yöneticiler öğrenci ve öğretmen sorunlarına karşı duyarlı mıdır?

Velilerle İlgili Sorunlar

- Velilerle iletişim kurma konusunda yaşadığımız sorunlar nelerdir?
- Velilerin öğrencilerle ilgilenme düzeyi yeterli midir?
- Velilerin okulun sorunları ve çözümleri için gösterdiği çabalar yeterli mi? Gerekçesini açıklayınız.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Fen lisesi öğretmenlerinin yaşadığı sorunları belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada veri toplama sürecine başlamadan önce araştırmacı katılımcılarla bir görüşme yapmıştır. Görüşmede çalışmanın amaç ve içeriği açıklanarak veri toplama sürecinde dikkat edilmesi gereken kurallar ile ilgili bilgi verilmiştir. Görüşme sürecinde öğretmenlerin onayı alınarak ses kayıt cihazı ile görüşmeler kaydedilmiştir. Görüşmelerde katılımcının kendisini rahat hissedebileceği bir ortam oluşturulmaya özen gösterilmiştir. Veriler öğretmenlere sunulan yarı yapılandırılmış görüşme formlarındaki soruları cevaplaması için yapılan 15-20 dakikalık görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik analizi; nesnel, ölçülebilir, doğrulanabilir bilgilere ulaşmak amacıyla doküman, metin ve evrak gibi pek çok farklı materyali belli kurallar dahilinde (örnekleme, kodlama, kategori vs.) analiz etmeyi amaçlayan nitel araştırma yöntemi içerisinde yer alan bir tekniktir (Metin & Ünal, 2022, s.273). Toplanan veriler doğrultusunda kodlar, kategoriler ve temalar oluşturulmuştur. Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplar tablolar şeklinde sunulmuş ve bazı görüşlere doğrudan yer verilerek araştırmanın aktarılabirlik özelliğinin artırılması sağlanmaya çalışılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bulguları araştırmanın temel amacına uygun olarak her bir alt amaçlara göre ayrı ayrı sunulmuştur. Bu kapsamda araştırmanın bulguları 5 alt başlık olarak düzenlenmiştir.

1. Fiziki Ortamla İlgili Sorunlara İlişkin Bulgular

Fiziki ortamla ilgili sorunların laboratuvar, araç-gereç, etkileşimli tahta sınıf mevcudu, sınıf düzeni, dinlenme, beslenme, ulaşım, internet, elektrik kesintisi, fotokopi makinesi, bilgisayar ile ilgili olduğu saptanmıştır. Fiziki ortamla ilgili sorunlara ait bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2
Fiziksel Alanla İlgili Sorunlar Temasına İlişkin Kategoriler

Tema	Kategoriler	Katılımcılar
Fiziksel Alanla İlgili Sorunla	Laboratuvar	K2, K5
	Araç-gereç, etkileşimli tahta	K2, K4
	Sınıf mevcudu	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10
	Sınıf düzeni	K1
	Dinlenme	K1, K3, K9
	Beslenme	K1, K2, K3, K7, K9, K10
	Ulaşım	K1, K2, K3, K4, K5, K6 K7, K8, K9, K10
	Elektrik kesintisi, internet	K1, K2, K3, K4, K5, K9, K10
	Fotokopi makinesi, bilgisayar	K2, K3, K4

Tablo 2 incelendiğinde fiziki ortamla ilgili sorunların tamamının farklı öğretmenler tarafından yaşandığı görülmektedir. Katılımcıların yarısından çoğunun sınıf mevcudu, beslenme, ulaşım, elektrik kesintisi konusunda sorun yaşadığını belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar fotokopisi makinası, dinlenme, araç-gereç, etkileşimli tahta, laboratuvar ve sınıf düzeni konusunda sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu sorunlara ilişkin bazı katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir.

K2: Biyoloji öğretmeni olarak öncelik olarak laboratuvarımızda mikroskop eksikimiz var mikroskoplar sayı olarak baktığımızda yeterli ama çalışmadıklarından dolayı sıkıntı yaşıyabiliyoruz. Ayrıca öğrenci sayısına zaten yetmiyor. Kimyasal maddelerimiz eksik olduğu için bazı deneyleri yapamıyoruz.

K4: Sınıfın gerekli akıllı tahtaları olsun gerek teknolojik bunlar her öğrenciyi birebir hitap ediyor mu birebir uyumlu mudur bence bu konuda çok yeterli olduğunu düşünmüyorum. Biraz daha materyallerin biraz daha zenginleştirilmesi lazım en azından daha işlevsel daha işe yarar daha böyle donanımının çağa uygun döneme uygun hale getirilmesi gerekiyor.

K3: Sınıflar çok kalabalık doğal olarak 30 kişiye o dersi anlatmak da sorun yaşıyoruz keşke sınıf mevcutları biraz daha düşük olsa daha iyi olabilir.

K1: Sınıf sistemi olsaydı mesela İngilizce sınıfımız olsaydı böyle bu sınıflarımız var aslında ama 10 A kalıyor 10 B ve 10 B de kalıyor bu sefer atıyorum İngilizce sınıfım olsaydı benim her dersimde kimin dersi varsa o bana gelseydi ben materyallerimi o sınıfta tutabilseydim ve o sınıfı çeşitli materyallerle yaptığımız etkinliklerle süsleyebilseydik bence daha etkili olurdu benim alanım için.

K9: Öğretmenler odasının ayrı bir bölümü olsa keşke diye düşünüyorum yani bir öğretmenlerin olduğu yer bir de ayrı bir dinlenebileceği bir yer belki olabilir çünkü veli de öğle arası geldiğinde bizim yanımızda oluyor dinlenme gibi bir şey olmuyor yani öğrenci de başka bir öğretmene bir şey sorarken yine biz orada her şeyi dinlemek zorunda kalıyoruz ayrı bir oda olmalı.

K10: Burası uzak olduğu için merkeze yakın olsaydı alternatif olarak çeşitli yemekler bulabiliyorduk ama burada mümkün olmuyor çoğu öğretmenimiz kendi evden getiriyor sınırlı sayıda yemek çıkıyor çeşit olarak da bu gibi zorlukları yaşıyoruz.

K7: Evet özellikle kışın yaşadığımız sorunlar oluyor okulumuz merkezden uzak olduğu için bindiğimiz araçlar yoğun kar yağdığında okula çıkamayabiliyor, yolda kalıyor biz de okula yürüyerek gitmek zorunda kalıyoruz böyle olunca derse de geç kaldığımız için eğitim -öğretimde aksamalar yaşıyor.

K2: Elektrik kesintisinden dolayı kafamda planladığım bir şey oluyor derse girmeden önce gidiyorum elektrik yok doğal olarak tahtayı kullanamıyorum o da dersimin aksamasına sebep oluyor.

K3: Bizim öğretmenler odamızda bir fotokopi makinesi ve bir bilgisayarımız var. Ne bilgisayarımız doğru düzgün çıktı verir ne de fotokopi makinemiz doğru düzgün kağıtlarımızı basar. Yazılı zamanları quiz yapacağımız zamanlarda o kadar büyük sorun yaşarız ki durmadan idarecilerimizin kapısını çalıp onların fotokopi makinesini kullanırız. Keşke bize daha güzel bir bilgisayar ve daha güzel bir fotokopi makinesi verilse biz de bu sorunları yaşamamak çok daha rahat olur.

Öğretmenlerin görüşlerine göre fiziki ortamla ilgili önemli sorunlar yaşandığını ya da bu sorunların öğretmenler tarafından önemli sorun olarak algılandığı ortaya çıkmaktadır. Özellikle sınıf mevcudu, beslenme, ulaşım ve elektrik kesintisi öğretmenlerin çoğunluğu tarafında ifade edilen sorun olarak görülmektedir. Bu sorunlar özellikle eğitim sürecini ve öğretmenlerin motivasyonunu doğrudan etkileyen sorunlar olduğu söylenebilir.

2. Öğretim Programıyla İlgili Sorunlara İlişkin Bulgular

Öğretim programıyla ilgili sorunların kazanımların sayısı, öğretim programının öğrenci seviyesine uygunluğu, içeriğin eğitim ihtiyacına uygunluğu, MEB kitaplarının içeriği ile ilgili olduğu saptanmıştır. Öğretim programıyla ilgili sorunlara ait bulgular Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3
Öğretim Programıyla İlgili Sorunlar Temasına İlişkin Kategoriler

Tema	Kategoriler	Katılımcılar
Öğretim Programıyla İlgili Sorunlar	Kazanımların sayısı	K1 K2 K3 K4 K5 K6 K7 K9 K10
	Öğretim programının öğrenci seviyesine uygunluğu	K1 K2 K3 K4 K6 K8 K10
	İçeriğin öğrencilerin eğitim ihtiyacına uygunluğu	K1 K2 K3 K4 K6 K8 K10
	MEB kitaplarının içeriği	K3 K8

Tablo 3'e göre öğretmenlerin öğretim programındaki kazanımların sayısının fazla olduğu, öğretim programının öğrencinin seviyesine uygun olmadığı ve içeriğin öğrencilerin eğitim ihtiyacına uygun olmadığı görüşünde oldukları ortaya çıkmaktadır. Bu sorunların öğretmenlerin çoğunluğu tarafından yaşanırken MEB kitaplarının içeriğine yönelik sorunları ise bazı öğretmenlerin yaşadığı anlaşılmaktadır. Bu sorunlara ilişkin bazı katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir.

K10: 9. sınıflarda bu sorunu çok yaşıyoruz çok fazla konu var yetiştirmekte sıkıntı yaşıyoruz biraz daha sadeleştirilmesi gerekiyor.

K6: Öğrenci seviyesine uygun değil müfredat ağır ve müfredatın biraz daha hafifletilmesi gerekiyor. Konu çok ve konuların ağırlık düzeyi de çok. Programı uygularken programın öğrencilerin bilişsel düzeyine uygun olmaması ağır olması öğrencilerin konuyu anlamasında ya da öğrencilere konuyu anlatmamızda zorlanmamıza sebep oluyor.

K2: Uygun değil az önce de söylediğim gibi belki de bir doktorun uzman doktorun bilmesi gereken bir bilgi veriyoruz. Çocuk yarın inşaat mühendisi olacaksa onu hedeflediyse kesinlikle bu bilgiyi onu bilmesi gerekmiyor. Temel şeyleri verebiliriz. Özellikle günlük hayatında karşılaşabilecekleri sorunlar nelerse onunla ilgili bilgilendirme yapabiliriz. İşte düşün de ayağımı kırduğunda belki yaralanma olduğunda biyoloji adına konuşuyorum ne yapabilir o anda bunun bilgisini vermiş olsam belki yeterli olacaktır ama biz fazlasını vermiş oluyoruz.

K3: MEB'in kitaplarını incelediğimde iki tane basit örnekten direkt üçüncüde çok zor bir örneğe geçebiliyor. Ben o soruyu asla o çocuğa anlatamıyorum. Bu nedenle MEB'in kitapları da uygun değil. Biz elimizden geldiğince uygulamaya çalışıyoruz ama birçok soruyu atlamak zorunda kalıyoruz. Çoğu zaman şunu duyuyoruz lisans matematiğinde anlatabilecek bir matematiği çocuklara vermeye çalışıyoruz.

Öğretmenler öğretim programıyla ilgili önemli sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Özellikle öğretim programındaki kazanımların sayısı, programın öğrenci düzeyinin üzerinde olması, programda yer alan içeriğin öğrencinin eğitim ihtiyaçlarıyla örtüşmemesi önemli sorunlar olarak görülmektedir. Az sayıda da olsa öğretmenler Bakanlıkça hazırlanan ders kitapların içeriğini yeterli bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu bulgulara göre öğretim programıyla ilgili olarak öğretmenlerin birçok sorun yaşadığı ortaya çıkmıştır.

3. Öğrenciyle İlgili Sorunlara İlişkin Bulgular

Öğrenciyle ilgili sorunların fen liselerine öğrenci seçme kriteri, pansiyonda kalan öğrenciler, öğrencilerin derslere karşı tutumu (sayısal-sözel dersler) ile ilgili olduğu saptanmıştır. Öğrencilerle ilgili sorunlara ilişkin bulgular Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4
Öğrenciyle İlgili Sorunlar Temasına İlişkin Kategoriler

Tema	Kategoriler	Katılımcılar
Öğrenciyle İlgili Sorunlar	Fen liselerine öğrenci seçme kriteri	K1 K2 K3 K4 K5 K6 K7 K8 K9 K10
	Pansiyonda kalan öğrenciler	K1 K4 K5 K6 K7 K9 K10
	Öğrencilerin derslere karşı tutumu (sayısal-sözel)	K1 K4 K7 K8

Tablo 4'te öğrencilerle ilgili sorunlar incelendiğinde fen lisesine öğrenci seçme kriterleri tüm katılımcılar tarafından sorun olarak görülmüştür. Pansiyonda kalan öğrenciler öğretmenlerin çoğunluğu tarafından, öğrencilerin derslere karşı tutumu ise öğretmenlerin yaklaşık yarısı tarafından sorun olarak belirtilmiştir. Bu sorunlara ilişkin bazı katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir.

K5: Fen lisesine öğrenci seçilme kriterleri yeterli değildir. Çünkü fen lisesi sayısal ağırlıklı alıyor sözel ve eşitlik ağırlık bölümü yok. Seçerken de bence sayısal netlerine bakılarak seçilmesi gerekiyor öğrencilerin ve hatta ayrıyeten beceri ya da ön test hazırlık testi yapılmalıdır.

K4: Merkezde kalan öğrencilerin her gün ailesiyle bir arada bulunmaktadır. Pansiyonda kalan öğrencilerin yaş itibarıyla henüz ergenlik çağındayken için aile özlemi çekmeleri daha olası bir durumdur. Böyle bir durumda da aileden uzak kaldıkları için duygusal anlamda biz toparlamakta zorlanabiliriz. Bu da onların akademik başarısını olumsuz etkiliyor, ayrıca akranlarına göre yani ailesiyle bir arada bulunan arkadaşlarına göre bir tık daha aşağıda kalmasına neden oluyor. Merkezdeki öğrencinin (ailesi ile kalan öğrenciler) çalışma şartlarının daha iyi olduğunu söyleyebiliriz.

K7: Sayısal ağırlıklı bir lise olduğu için ve öğrenciler sınav odaklı olduğundan sözel derslerin sınavda çıkmadığını öne sürüp bu dersleri işlemek istemiyorlar. Bu da sözel derse giren öğretmenlerin biraz daha zorlanmasına sebep oluyor. Alanlarından dolayı sayısal derslere daha ilgililer.

Katılımcıların görüşlerine göre fen lisesine öğrenci seçme kriterlerinde önemli sorunlar olduğu ortaya çıkmaktadır. Fen lisesi öğrencilerinin sayısal puanla seçilmesi, sözel veya eşit ağırlıklı bölümlerin olmaması öğretmenler tarafından sorun olarak görülmektedir. Öğrencilerin pansiyonda yatılı olarak kalması da öğretmenlerin çoğunluğu tarafından sorun olarak görülmüştür. Pansiyonda kalan öğrencilerin gelişim özellikleri nedeniyle daha duygusal oldukları için sorun yaşadıkları belirtilmiştir. Pansiyonda kalan öğrencilerin ailesinden uzak olması

nedeniyle birçok sorun yaşadıkları söylenebilir. Ancak ailesi olmayan ya da ailesi uzakta olan öğrenciler için de pansiyon hizmetinin gözden uzak tutulmaması gerekir. Burada asıl olan bu sorunun varlığının belirlenmesi ve akabinde çözüm önerilerinin bulunmasıdır. Bir başka sorun ise öğrencilerin sayısal ağırlıklı olması nedeniyle sözel ya da sosyal derslerde soru çıkmaz gerekçesiyle ilgi göstermemesidir. Aslında bu sorun fen lisesi özelinde yaşanmasıyla birlikte Türk eğitim sisteminin genel sorunu olduğu söylenebilir. Ülkemizdeki sınav sorunu çözülmediği takdirde eğitimin her tür ve kademesinde bu sorunun yaşanması devam edecektir.

4. Yönetimle İlgili Sorunlara İlişkin Bulgular

Yönetimle ilgili sorunların toplantı saatleri ve süresi, okul giriş-çıkış saatleri, başarı odaklı tutum, sosyal etkinlik ve liyakat ile ilgili olduğu saptanmıştır. Yönetimle ilgili sorunlara ait bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5
Yönetimle İlgili Sorunlar Temasına İlişkin Kategoriler

Tema	Kategoriler	Katılımcılar
Yönetimle ilgili sorunlar	Toplantı saatleri ve süresi	K1 K2 K3 K4
	Okul giriş-çıkış saatleri	K1 K2 K3 K4 K7 K9 K10
	Başarı odaklı tutum	K1 K5 K8
	Sosyal etkinlik	K1 K5 K7
	Liyakat	K8

Tablo 5'e göre yönetimle ilgili olarak toplantı saatleri ve süresi, okul giriş-çıkış saatleri, başarı odaklı tutum, sosyal etkinlik ve liyakat konusunda sorun yaşandığı ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların çoğunluğu okul giriş-çıkış saatleriyle ilgili sorun yaşadığını belirtmektedir. Katılımcıların yarısından azı ise sırasıyla toplantı saatleri ve süresi, başarı odaklı tutumu, sosyal etkinlikleri ve liyakat sistemini sorun olarak görmektedirler. Bu bulgulara göre yönetimle ilgili en önemli sorunun okul giriş ve çıkış saatleri olduğu anlaşılmaktadır. Diğer sorunlar ise daha az katılımcı tarafından sorun olarak algılanmaktadır. Bu sorunlara ilişkin bazı katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir.

K4: Toplantıların gerek okul içerisinde gerek okul dışındaki milli eğitim bünyesinde ya da başka kurum içerisinde yapıldığı zaman öğretmenlerin çalışma saatlerinin düşünülmesi gerekir. Yani mesaisi dörtte biten bir öğretmenin toplantısı 5 ve 9 arasında olmamalı. Bu konuda biraz daha farklı yaklaşılabilir. Çünkü öğretmenin verimi düşüyor. Toplantı saatlerinin ayarlanması doğru olur.

K10: Okulda değiştirmek istediğim şey ders giriş-çıkış saatleridir. Çok saat çalışmak verimli ders çalışmak anlamına gelmiyor. Önemli olan çocukların uykusunu alıp verimli bir şekilde derse başlamasıdır. Verimli bir ders çalışmasını önemlidir. O yüzden de sabah herhalde büyük ihtimalle 8.30 9.00 gibi başlardım.

K5: Genel anlamda ekstra bir baskı var. Çünkü bütün proje okullarında olduğu gibi bizde de var yani üstten de baskı var. Akademik başarının yanında bir de projeler geliştirmemiz gerekiyor. Öğrencileri farklı anlamlarda yetiştirmemiz gerekiyor. İster istemez iş yoğunluğu artıyor bizimde üstümüzdeki dinlenme ihtiyacı aslında buradan kaynaklanıyor.

K7: Okulda geçirilen süreye ve okul sonrasında okulla ilgili yapılacak işlere bakıldığında bunlar bir sonraki derse hazırlık, tarama sınav hazırlıkları gibi konulardır. Başarı odaklı çalıştığımız için sosyal etkinlikler daha fazla yapılabilir. Böylece öğretmenin de motivasyonu artmış olur. Bu konuda eksikliğin olduğunu düşünüyorum.

K8: En büyük problemin liyakat olduğunu düşünüyorum. Liyakatin olmadığı yerde yapılan işin niteliği düşüyor, uzmanlığı düşüyor. Öyle olduğu zamanda işini düzgün yürütme konusunda ciddi sorunlar yaşıyorsun.

Katılımcıların görüşüne göre yönetimle ilgili farklı sorunlar yaşandığı ifade edilmiştir. Öğretmenlerin çoğunluğu okulda geçen saatlerin fazlalığına dikkat çekmektedirler. Bu sorunun öğretmenlerin dinlenmesini ve motivasyonunu engelledi belirtilmektedir. Bazı katılımcıların toplantı zaman ve süresinin uzun olmasından şikayet etmektedir. Okulun temel misyonunun sadece sınav ya da başarı odaklı olmasının ötesinde sosyal etkinliklere yeterince yer ayrılmadığı belirtilmektedir. Diğer yandan liyakat sisteminin olmayışı uzmanlığı ve niteliği olumsuz etkilediğini ifade edilmiştir.

5. Veliyle İlgili Sorunlara İlişkin Bulgular

Veli ile ilgili sorunların ilgisizlik, okulla işbirliği yapmama, iletişim bozukluğu, iletişim zamanı bilinçsiz olma, okuldan uzak bölgede yaşama ve dil konularında yaşandığı saptanmıştır. Yönetimle ilgili sorunlara ait bulgular Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6
Veliyle İlgili Sorunlar Temasına İlişkin Kategoriler

Tema	Kategoriler	Katılımcılar
Veli ile ilgili sorunlar	İlgisizlik	K3 K4 K6 K7 K10
	Okulla işbirliği yapmama	K1 K4 K5 K6 K10
	İletişim bozukluğu, iletişim zamanı	K2 K9
	Bilinçsiz olma	K2 K3 K4 K6
	Okuldan uzak bölgede yaşama	K3 K4 K7 K9 K10
	Dil	K7 K8

Tablo 6 incelendiğinde veli ile ilgili sorunların ilgisizlik, okulla işbirliği yapmama, iletişim bozukluğu, iletişim zamanı bilinçsiz olma, okuldan uzak bölgede yaşama ve dil konusunda yaşandığı görülmektedir. Katılımcıların çoğu velilerin ilgisiz, okulla işbirliği yapmayan ve okuldan uzakta bölgelerde yaşadığını belirtmiştir. Bazı katılımcılar da velilerle iletişim bozukluğunu, iletişim zamanını, velilerin bilinçsiz olmasını ve dil konusunu sorun olarak gördüklerini ifade etmiştir. Bu sorunlara ilişkin bazı katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir.

K7: Velilerin öğrencilerle öğretmen kadar ilgilendiklerini düşünmüyorum. Öğretmenleri olarak biz çocukla daha çok ilgileniyoruz. Tabii istisnalar var çok ilgili velilerimiz de var ama genel durum böyle. Veliler için sadece akademik boyutuna odaklanıyorlar. Çocuğun diğer ihtiyaçlarını göz ardı ediyorlar. Hatta bazen sene başında sadece bir kere görüştüğümüz veliler olabiliyor. Öğrencileriyle ilgilenmiyorlar bu durumda tüm yükü bizim üzerimize yıkıyorlar.

K1: Bizim okulda telefon getirmek yasak. Bu telefonu sonuçta veli çocuğa veriyor. Çocuk da okula getiriyor. Eğer veli bu kuralı bile bile çocuğa okula giderken telefonu vermeye devam ederse okuldaki soruna ilgisiz kalmak olur. Eğer çocuğun elinden alsa eve geldiğinde verse biz bu sorunu yaşamamış oluruz.

K9: Veliler okula zamanlama açısından çok yanlış zamanda geliyorlar. Öğle arası bitiyor saat 13.30'da geliyorlar, bazen 16.00' da geliyorlar yani iletişim sağlayamayacağımız zamanlarda geliyorlar. Zamanımızın kısıtlı olduğu zamanda geliyorlar. Bazen bir sıkıntı olduğunda direkt telefon ediyorlar. Telefonu açamayacağım anlar olabiliyor. Mesaj yazsalar daha iyi olur. Sorunu bilirim ona göre cevap veririm. Mesela törene indiğimde pazartesi sabah 08.00' de bana telefon edebiliyorlar. Zamanlama yanlış ve iletişim kurmaya çalıştıkları şey yanlış. Direkt arama yerine mesaj yazmaları belli bir süreliğine randevu almaları iyi olur.

K6: Velilerin öğrencilerin neye ihtiyacı olduğunu nasıl çalışması gerektiğini öğrencilerle iletişimimde sıkıntı yaşadığını birebir şahit oldum.

K4: Merkezdeki velilerimiz çok rahat iletişim kurabilirken dışarıdan gelen verilerle çok fazla iletişim kuramıyoruz. Mesela Derecik buraya çok uzak bir bölge, oradaki velilerin buraya gelmesi çok sıkıntı yarattığı için iletişim biraz sıkıntı olabiliyor.

K7: Bazı velilerimiz Türkçe bilmedikleri için onlarla iletişim kurmakta sıkıntı yaşayabiliyoruz. Veli ile birebir değil de ailede Türkçe bilen kişiler aracılığıyla iletişimi sağlıyoruz.

Katılımcıların görüşlerine göre, velilerin okula, eğitime ya da öğrencilere karşı ilgisizliği, okulla iş birliği yapmaması ve velilerin okuldan uzak bölgelerde yaşaması önemli sorun olarak görülmektedir. Aslında bu sorunlar ülkemizdeki velilerde sıkça görülen sorunlar arasında olduğu söylenebilir. Ancak fen lisesi gibi seçkin bir lisedeki velilerin diğer okullardaki veliler gibi bir profil göstermesi oldukça düşündürücüdür. Veli öğretmen ilişkilerindeki bozukluk ya da iletişim kurallarını bilmemek, velilerin farkındalık düzeyinin düşük olması gibi sorunlar velilerin eğitim düzeyinden kaynaklandığı söylenebilir. Bu sorunlar sadece veli öğretmen ilişkisinde değil yaşam içinde görülen sorunlar arasında da yaşanmaktadır. Dolayısıyla okulun yaşamın bir parçası olduğunu unutmamak gerekir. Diğer yandan velilerde öğretmen arasında yaşanan sorunlardan bir diğeri dil sorunudur. Bu bulguya göre ülkemizin bazı bölgelerinde halen dil sorunu yaşandığı anlaşılmaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma, fen lisesi öğretmenlerinin fiziki ortamları, öğretim programıyla, öğrencilerle, velilerle ve yönetimle ilgili sorunlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu kapsamda öğretmenlerden alınacak dönütlerle kurumun eğitim hizmetlerinin niteliğinin belirlenmesine çalışılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; fen lisesinde çalışan öğretmenlerin fiziki ortamları ilgili yaşadığı en büyük sorunlardan birinin sınıf mevcudunun fazlalığı olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin görüşlerine göre sınıf mevcudunun 30 kişilik olması öğretmenlerin öğrencilerle daha fazla ilgilenmesini ve nitelikli eğitim vermesini engelleyici bir sorun olarak görülmüştür. Fiziksel alanla ilgili diğer bir önemli sorun da ulaşım olarak belirlenmiştir. Özellikle okulun merkezden uzak bir bölgede yer alması kış mevsiminde ulaşımın aksamasına sebep olmakta bu da öğretmenlerin okula gidiş sürecini ve eğitime başlama süresini geciktirmektedir. Bu durumun eğitim öğretim sürecinin kalitesini düşürdüğü söylenebilir. Okulun yerleşim merkezden uzak olmasının öğretmenlerin beslenme ve dinlenme durumlarını da olumsuz etkilediği ve öğretmenlerin yeteri kadar beslenip dinlenemediği belirlenmiştir.

Fen Lisesi öğretmenlerinin yaşadığı bir diğer sorunun da elektrik kesintisi olduğu görülmüştür. Elektrik kesintisinin öğretmenler için pek çok sorunu da beraberinde getirdiği söylenebilir. Okulda yaşanan elektrik kesintisi etkileşimli tahtanın, internetin kullanılmamasına ve öğretmenin eğitim sürecindeki ders planını istediği gibi uygulayamamasına sebep olduğu belirlenmiştir. Okuldaki fotokopi makinesi, bilgisayar gibi araç gereçlerdeki bozuklukların da öğretmenlerin yaşadığı sorunlardan biri olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun yanında laboratuvarındaki malzemelerdeki eksikliğin, bozuk aletlerin de yine öğretmenin eğitim faaliyetlerini kaliteli bir şekilde uygulamasında karşılaştıkları sorunlardan biri olduğu görülmüştür. Bir öğretmenin performansı okuldaki tüm dengeleri değiştirecek güce sahiptir. İyi performansla sahip bir öğretmen beraberinde o okuldaki başarıyı da arttıracak güce sahiptir. Yavuz ve Karadeniz (2009) eğitim kurumlarının önemli bir parçasını oluşturan öğretmenlerin göstereceği performans o kurumun amacının gerçekleştirilmesinin ön şartıdır diyerek bu durumu destekler bir görüş ortaya koymuşlardır. Öğretmenlerin okulun fiziksel alanıyla ilgili yaşadığı sorunlar doğal olarak onların performansını etkileyecek ve eğitimin kalitesinin düşmesine sebep olacaktır. Bu açıdan fiziki ortam bir öğretmen için oldukça önem arz etmektedir. Şensoy ve Sağgöz (2015) yaptıkları bir çalışmada eğitimin birçok farklı etkenin altında gelişen çok boyutlu bir olgu olduğunu ve bu faktörlerden biri olan eğitim yapılarının fiziksel koşullarının eğitimin kalitesi üzerinde önemli bir rolünün olduğunu ifade etmişlerdir.

Öğretim programı ile ilgili yaşanan sorunları incelediğimizde kazanımların sayısının fazlalığının öğretmenleri olumsuz etkilediği belirlenmiştir. Fen lisesi öğretmenlerinin özellikle 9. sınıf kazanımlarının çok fazla olduğunu, kazanımların gerçekleştirilmesi için verilen sürenin yetersiz olduğunu ve kazanımları verilen süre içinde yetiştirmeye çalışırken eğitim öğretim faaliyetlerinde kalıcı bir öğrenmenin oluşması için gereken destekleyici etkinliklere çok fazla yer ayıramadıkları belirlenmiştir. Öğretim programının öğrencinin bilişsel seviyesine uygun olmadığını düşünen fen lisesi öğretmenlerinin öğretim programını uygularken programı öğrenciye aktarmada sorunlar yaşadığı belirlenmiştir. Aynı şekilde fen lisesi öğretmenlerinin öğretim programının öğrencilerin eğitim ihtiyacını karşılamadığını ve içerikte ihtiyacın dışında gereksiz bilgilerin olduğunu bundan dolayı da sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca MEB kitaplarındaki içeriklerin öğrencinin bilişsel seviyesine uygun olmamasından kaynaklı sorunların yaşandığı da ortaya çıkmıştır.

Fen lisesine öğrenci alımında uygulanan kriterlerinin fen liselerinin kuruluş amacına hizmet etmekte yetersiz kaldığı ortaya çıkmıştır. Okulun fen ve matematik derslerindeki başarılı öğrencilerin eğitim gördüğü bir kurum olma özelliğinden uzaklaştığı sonucuna varılmıştır. Yapılan bazı çalışmalar bu duruma dikkat çekmiştir. Özkul ve Avcı (2023) Fen liselerinin özellikli okullar olduğunu dile getirmiş ancak bu okulların zamanla kuruluş amaçlarından uzaklaştığını ifade etmiştir. Bu durum öğretmenlerin kurum amacına uygun öğrenci yetiştirirken zorlanmasına sebep olmaktadır. Yatılı ve yatsız olarak öğrencilere hizmet veren fen liselerinde pansiyonda kalan öğrencinin akademik başarısıyla pansiyonda kalmayan öğrencinin akademik başarısı kıyaslandığında pansiyonda kalan öğrencilerin içinde buldukları gelişim sürecinden de kaynaklı olarak aile sevgi ve ilgisine ihtiyaç duydukları bunu yeteri kadar hissedemedikleri için akademik başarılarının olumsuz etkilendiği söylenebilir. Bu durum öğretmenin pansiyonda kalan öğrenciden beklenen performansı görememesine sebep olmaktadır. Fen lisesi öğrencilerinin sayısal ağırlıklı alanlarda yetişen öğrenciler olması, aynı zamanda sınav odaklı çalışmaları, sınavda sözel derslerden sorumlu olmamaları onların sayısal derse karşı olumlu tutum geliştirirken sözel derslere bakış açılarının olumsuz olmasına sebep olmaktadır. Aslan (2015) yaptığı bir araştırmada fen liselerinde sayısal derslerin sözel derslerden daha çok önemsendiği sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç öğrencilerin sayısal ağırlıklı puanla öğrenci alan bölümleri daha çok tercih ettikleri için sayısal derslere daha fazla önem verdiklerini göstermektedir. Bu nedenle fen lisesindeki öğrenciler sözel derslere yeterli ilgiyi göstermedikleri için sözel ağırlıklı derslerin öğretmenleri derslerde zorlandıkları söylenebilir.

Toplantı saatlerinin mesai saatleri dışında olması, toplantı süresinin uzun sürmesi aynı zamanda okul giriş çıkış saatlerinin uzun olması gibi durumların öğretmenleri olumsuz etkilediği ve onların yeterince dinlenememesine sebep olduğu görülmüştür. Aynı zamanda fen lisesi yöneticilerinin başarı odaklı tutumu öğretmenler üzerindeki baskının artmasına ve öğretmenin daha fazla yorulmasına sebep olmaktadır. Başarı odaklı tutum öğretmen için yapılacak sosyal etkinliklere yöneticilerin fazla vakit ayırmamasına ve öğretmenin verimliliğinin düşmesine sebep olmaktadır. Öğretmen yeterince dinlenememektedir. Yöneticilerin liyakat noktasındaki tutumları da öğretmenin yaşadığı ve onun performansını etkileyen bir başka sorundur. Okulun amaçlarının gerçekleştirilmesinde nasıl ki öğretmenin performansı son derece önemliyse bu performansın en iyi şekilde ortaya çıkarılmasında da okul yönetimi çok güçlü etkiye sahiptir. Okul yönetiminin öğretmenin yaşadığı sorunlara duyarlı olması ve onları motive etmesi gerekmektedir. Yılmaz ve Ceylan (2011) okulların amaçlarını gerçekleştirmek için insan ve insan dışı kaynakların yönetilmesinden okul yöneticilerini sorumlu tutmuşlar ve başarıyı artırmak ve sorunları çözmek için okul yöneticilerinin çaba göstermesi gerektiğini, bu bağlamda okul yöneticilerinden bir yandan öğrenci başarısını artırmayı diğer yandan da çalışanlara uygun bir ortam yaratmayı öncelikli hedef haline getirmelerinin beklendiğini ifade etmektedir.

Eğitim ve öğretim sürecinin sadece öğretmenin çabasıyla başarıya ulaşması mümkün değildir. Bu süreçte veli işbirliği son derece önemlidir. Helvacı ve Aydoğan (2011) yaptıkları bir çalışmada ailenin okula katılımının öğrencinin başarısını arttırdığına ve aileler tarafından yapılan

gönüllü etkinliklerin öğrenci performansını geliştirdiğine dikkat çekmiştir. Başarılı bir performans sergileyen öğrenci öğretmenin eğitim öğretim sürecini başarıyla sürdürmesinde olumlu etkiye sahip olacaktır. İlgisiz tutuma sahip veliler ise öğretmenin bu süreci başarıyla ilerletmesindeki en büyük engellerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Psikolojik unsurlara vurgu yapan çalışmalara göre ailelerin okula ilgisi ve desteğinin çocuklar tarafından bilinmesi ve bu konuda anne babalarla çocukların olumlu tutumu paylaşımları dahi okul başarısına olumlu yansımaktadır (Herndon, 2001, s.124; Constantino, 2002, s.32). Öğrenciye nasıl yaklaşacağını bilmeyen, onların ilgi ve ihtiyaçlarını anlayamayan bunları karşılayamayan bilinçsiz velilerin, öğretmeni zora soktuğu görülmüştür. Velilerin okulla iş birlikçi tavırdan uzak kalmaları da öğretmenlerin yaşadığı sorunlardan biridir. Yatılı öğrencilerin de içinde bulunduğu fen liselerinde okuldan uzakta yaşayan velilerle sağlıklı iletişim kurulamamaktadır. Türkçe bilmeyen velilerle yapılan görüşmelerde de sağlıklı bir iletişim söz konusu olmamaktadır. Sağlıklı iletişim içerisinde olan veliler öğrencilerinin başarılarının artmasında ve öğretmenin öğrenciyle ilgili yaşayacağı sorunların azalmasında etkin role sahiptir. Aslanargun ve Özakça (2015) akademik yönden başarılı öğrenci velilerinin okul-aile işbirliğine önem veren, çocuklarının eğitimiyle daha çok ilgilenen, duyuşsal olarak çocuklarını destekleyen ve akademik başarıya ilişkin çocuklarıyla benzer hedefler benimseyen veliler olduğunu ifade etmişlerdir. Starr (2003), aileleri okula aktif katılımında bulunan çocukların okul başarısının daha yüksek, şiddet olaylarına katılma eğiliminin ise daha düşük olduğunu savunmakta; okula yönelik gönüllü aile katılımının sağlanması için okul yönetiminin, aileler ile sürekli ve düzenli iletişim kurmasının öneminden söz etmektedir. Kalabalık sınıflar, disiplin sorunları, öğrencilerin alkol ve madde kullanmaları, şiddet, düşük maaşlar, ilgisiz ebeveynler, olumsuz yönetici tutumları ve benzeri pek çok sorunla karşı karşıya kalmaları öğretmenlerin stres yaşamalarına ve tükenmişlik sendromu geliştirmelerine yol açmaktadır (Russell, Altmaier & VanVelzen, 1987). Stresli ve kaygılı öğretmenlerin dikkatleri, öğrencilerine karşı toleransları ve öğrencilerinin gelişimlerini destekleme düzeyleri düşük olur (Blase, 1986). Bu öğretmenlerin öğrencileriyle etkileşimi azalır. Öğretmenlerin stres düzeyi arttıkça öğrencilerin de stres ve kaygıları artar (Sinclair & Ryan, 1987).

Bu araştırmada öğretmenlerin yaşadıkları sorunlarla ilgili olarak katılımcıların cinsiyet, kıdem, branş gibi değişkenlerinin yaşanan sorunlar konusunda anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Ülkenin kalkınmasında ve gelişmesinde büyük rol oynayacak olan bireylerin yetiştiği ve matematik ve fen alanlarında başarılı öğrencilerin yer aldığı fen liselerindeki öğretmenlerin sorunlarının giderilmesi bu okulların kuruluş amaçlarının gerçekleştirilmesinde önemli rol oynayacaktır. Fen liselerinin öğretmenlerin çeşitli ihtiyaçlarını karşılayabileceği yerlerde kurulması gerekir. Fen lisesine öğrenci seçerken merkezi sınavlardan alınan puanlarda sayısal derslerdeki net sayılarına bakılması, gerektiğinde bu liseler için ayrı bir sınav yapılması önemlidir. Fen liseleri başarı beklentisi yüksek proje okulları olduğundan öğretmenden beklenen performans daha fazladır. Bu yüzden öğretmenin performansını artırıcı çeşitli sosyal etkinliklere yer verilmelidir. Bu okullarda okuyan öğrencilerin velilerine de çeşitli seminerler düzenlenerek onların bilinçlendirilmeleri sağlanmalıdır.

Kaynaklar

- Abazoğlu, İ., Yıldırım, O. & Yıldızhan, Y. (2016). Geçmişten günümüze Türk eğitim sisteminde öğretmen yetiştirme. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(6),143-160. https://dergipark.org.tr/tr/pub/goputeb/issue/34311/379503#article_cite
- Akaygün, S., Elmas, R., Kara, H., Karataş, F.Ö. & Yıldırım, G. (2016). Fen lisesi kimya öğretmenlerinden bir yansıtma: güncellenen kimya öğretim programı ile ilgili görüşler. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,18(2), 737-770. <https://doi.org/10.17556/jef.36724>
- Aslanargun, E. & Özakça, B. (2015). Akademik başarıları yüksek olan öğrencilerin başarı düzeylerine ailelerinin katkıda bulunma biçimleri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(3), 9-21. <https://doi.org/10.18037/ausbd.77527>

- Bal, R. (2020). Türkiye’de ilk fen lisesinin açılış süreci, bilimsel gelişmeler ve değerlendirmeler. *Kesit Akademi Dergisi*, 6(25), 481-496. https://dergipark.org.tr/tr/pub/kesitakademi/issue/59177/849577#article_cite
- Blase, J. J. (1986). A qualitative analysis of sources of teacher stress: consequences for performance. *American Educational Research Journal*, 23, 13-40.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç, E., Çakmak, A., Özcan, E., Karadeniz, Ş. & Demirel F. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (10. Baskı) Pegem yayınları.
- Constantino, S. M. (2002). High School Student Perspectives on the Interaction Between Family Involvement and Peer Relationship on Their Own School Engagement Practice, Dissertation submitted to the Faculty of the Virginia Polytechnic Institute and State University, Virginia.
- Çakmak, Ö. (2008). Eğitimin ekonomiye ve kalkınmaya etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 33-41. https://dergipark.org.tr/tr/pub/zgefd/issue/47957/606767#article_cite
- Çelikten, M., Şanal, M. & Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(19), 207-237. https://dergipark.org.tr/tr/pub/erusosbilder/issue/25118/265225#article_cite
- Çevik, O. & Çakır, E. (2023). Eğitim kurumlarında algılanan hizmet kalitesinin belirlenmesine yönelik bir inceleme: Karaman Tobb Fen Lisesi örneği. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 25(44), 257-278. https://dergipark.org.tr/tr/pub/kmusekad/issue/78068/1232812#article_cite
- Demir, G. (2020). *Çok kriterli karar verme teknikleri ile aynı dilimdeki fen liselerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- De Jesus, S. N. & Conboy, J. (2001). A stress management course to prevent teacher distress The *International Journal of Educational Management* 15, 131-137.
- Edwards, N. C. (2006). School facilities and student achievement: student perspectives on the connection between the urban learning environment and student motivation and performance. Doctorate Thesis, Philosophy Department of the Ohio State University, Ohio, America.
- Erjem, Y. (2005). Eğitimde yabancılaşma olgusu ve öğretme: Lise öğretmenleri üzerine sosyolojik bir araştırma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(4), 395-417. https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26122/275175#article_cite
- Epstein J.L. & Jonsorn N.R. (2004). School, Family and Community Partnerships Link the Plan. *The Education Digest*, 69 (6), 19-23.
- Geçer, A.K. (2010). Teknik öğretmen adaylarının öğretim teknolojisi ve materyal geliştirme dersine yönelik deneyimleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 1-25. https://dergipark.org.tr/tr/pub/yyuefd/issue/13710/165987#article_cite
- Gürgün, M. (1980). Üstün Beyin Gücü Eğitimi ve Fen Lisesi Tecrübesinin Sosyo-Ekonomik Bakımdan Değerlendirilmesi. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayını. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kesitakademi/issue/59177/849577>
- Harrison, S. (2003). *Mutlu Çocuk*. (Çeviren, Murat Sağlam) 1.Basım, İstanbul: Dharma Yayınları.

- Helvacı, M. A., & Aydoğan, İ. (2011). Etkili okul ve etkili okul müdürüne ilişkin öğretmen görüşleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 41-60. <https://doi.org/10.12780/UUSBD91>
- Herndon, M. K. (2001). The Role of Family in the Success of African American Collage Students, Dissertation submitted to the Faculty of the Virginia Polytechnic Institute and State University, Virginia.
- Kavcar, C. (2002). Cumhuriyet Döneminde dal öğretmeni yetiştirme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2), 1-14. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000058
- Lackney, J. A. (1999). Why optimal learning environment matter. Mississippi: Mississippi State University, Mississippi State Educational Design Institute.
- Lyons, J. B. (2001). Do school facilities really impact a child's education? 12 Şubat 2010 tarihinde <http://www.cefpi.org/80/issuetraks.html> adresinden alınmıştır.
- Metin, O. & Ünal, Ş. (2022). İçerik analizi tekniği: iletişim bilimlerinde ve sosyolojide doktora tezlerinde kullanımı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (Özel Sayı 2), 273-294. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1227356>
- Ozan- Leymun, Ş., Odabaşı, H.F. & Kabakçı-Yurdakul, İ. (2017). Eğitim ortamlarında durum çalışmasının önemi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(3), 367-385. https://dergipark.org.tr/pub/enad/issue/32382/360180#article_cite
- Pithers, R. T. & Fogarty, G. J. (1995). Occupational stress among vocational teachers'. *British Journal of Educational Psychology*, 65, 3-14.
- Resmi Gazete. (2006). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/12/20061223-9.htm>. Erişim tarihi: 15. 01. 2024
- Russell, D. W., Altmaier, E., & VanVelzen, D. (1987). Job-related stress, social support, and burnout among classroom teachers. *Journal of Applied Psychology*, 72, 269-274.
- Sağlam, M & Çiçek S. A. (2005). Öğretmenlik mesleğinin maddi yönüne ilişkin genel bir değerlendirme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 317-328. https://dergipark.org.tr/pub/tebd/issue/26123/275186#article_cite
- Sarıbaş, S. ve Babadağ, G. (2015). Temel eğitimin temel sorunları. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 3(1), 18-34. https://dergipark.org.tr/pub/ajeli/issue/1524/18724#article_cite
- Starr, L. (2003). A Dozen activities to Promote Parent Involvement.
- Şensoy, S. & Sağgöz, A. (2015). Öğrenci başarısının sınıfların fiziksel koşulları ile ilişkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 87-104. https://dergipark.org.tr/pub/kefad/issue/59449/854074#article_cite
- Sinclair, K. E., & Ryan, G. (1987). Teacher anxiety, teacher effectiveness, and student anxiety. *Teacher and Teacher Education*, 3, 249-253.
- Subaşı, M. & Okumuş, K. (2017). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 419-426. https://dergipark.org.tr/pub/ataunisosbil/issue/34503/424695#article_cite
- Suna, H.E., Gür, B.S., Gelbal, S. & Özer, M. (2020). Fen lisesi öğrencilerinin sosyoekonomik arka planı ve yükseköğretime geçişteki tercihleri. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(3), 356-370. <https://doi.org/10.2399/yod.20.734921>
- Şahin, M. (2021). Uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin yaşadığı sorunlar. *Journal of History School*, 52, 1734-1757. <http://dx.doi.org/10.29228/Joh.50089>

- Taşar, H. H. (2021). Fen liselerinin vizyon, misyon ve değer ifadelerinin incelenmesi: Ankara ili örneği. *21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum*, 10(28), 205-224. https://dergipark.org.tr/pub/egitimvetoplum/issue/62961/955637#article_cite
- Türk, E. (2018). Fen lisesi öğrencileri üstün yetenekli mi? üstün yeteneklilerin eğitiminde fen liselerinin önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, 47(1), 437-444. https://dergipark.org.tr/pub/milliegitim/issue/40518/483369#article_cite
- Vandier, B. (2011). The impact of school facilities on the learning environment. Doctorate Thesis, Capella University, America.
- Yavuz, C. & Karadeniz, C. B. (2009). Sınıf öğretmenlerinin motivasyonunun iş tatmini üzerine etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 508-519. <http://earsiv.odu.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11489/2823/Sınıf%20Öğretmenlerinin%20Motivasyonunun%20İş%20Tatmini%20Üzerine%20Etkisi.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Yazıcı, H. (2009). Öğretmenlik mesleği, motivasyon kaynakları ve temel tutumlar: kurumsal bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(1), 33-46. https://dergipark.org.tr/pub/kefdergi/issue/49070/626125#article_cite
- Yılmaz, A. & Ceylan, Ç.B. (2011). İlköğretim okul yöneticilerinin liderlik davranış düzeyleri ile öğretmenlerin iş doyumu ilişkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17(2), 277-394. https://dergipark.org.tr/pub/kuey/issue/10328/126615#article_cite.